

ARTICLE TYPE

Research Article

SUBJECT AREAS

Humanities and Social
Sciences

Article ID

64505

Article Serial Number
10

Received

09 July 2022

Published

25 OCTOBER 2022

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.64505>

How to Cite This Article:

Kaplan, A. & Kara, Ö. (2022). "Roma İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Spor Organizasyonları Ve Yönetiminin Siyasal Ve Sosyal Hayata Etkileri", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:7, Issue:42; pp:1174-1182.

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Roma İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Spor Organizasyonları Ve Yönetiminin Siyasal Ve Sosyal Hayata Etkileri

In The Period Of Roman Empire Sport Organizations In Anatolia And Sport Management's Effects To The Political And Social Life

Aytül KAPLAN Özden KARA

Dr., Bağımsız Araştırmacı

ÖZET

Oyunlar, mücadele ve yoğun beden çalışmasıyla gerçekleşen, bireysel veya takım halinde yapılan, fiziksel, ruhsal ve düşünme yeteneğini geliştirmeye yönelik, kuralları ve düzeni olan faaliyetlerin bütünü spor olarak kabul edilmiştir. Spor, fiziksel ve psikolojik doyum sağlama, toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi oluşturması yönünden çok önemlidir. Spor, tarihsel süreçte çoğu zaman, yönetim organizasyonlarının, egemenliği sağlama ve devam ettirme konusunda başvurdukları yöntemlerden biri olmuştur. Roma, merkezden uzaktaki eyaletlerinde, özellikle Anadolu'da, otoriteyi sağlamak amacıyla yerel yönetimleri desteklemiş, bu yönetimlerin bağlılığı sayesinde varlığını uzun süre devam ettirebilmiştir. Roma döneminde imparatorların iktidarlarını sürdürebilmek için halka geçim ve eğlence ihsan etmesi beklenmektedir. Roma'nın bu konuda başvurduğu yöntemlerin başında spor organizasyonları gelmektedir. Spor organizasyonlarının yapılması ve oyunların boyutu, yerel yönetimlere ekonomik canlılık ve refah getirmesinin yanı sıra merkeze siyasal ve sosyal bağlılığı da arttırmıştır. Spor organizasyonlarının halk ve yönetim üzerindeki etkilerinden en belirginini dini nitelik taşımasıdır. Roma merkezden uzak doğu eyaletlerinde, egemen güç olduğunu imparatorluk kültürü ile hissettirmektedir. Bu çalışmada Roma döneminde Anadolu'da, imparatorluk kültürü ve bu kulte sahip olan kentlerin siyasal ayrıcalıkları, ekonomik faaliyetlerindeki hareketliliği incelenecek, Roma imparatorlarının bu kültürü kullanmalarındaki avantajlarına dikkat çekilecek ve sporun halk ile yönetim arasında kurduğu bağ, spor organizasyonlarının yapıldığı tesislerin sosyal ve siyasal hayata etkileri ve sporcuların kazanımları, ödülleri, halk arasında prestijleri ve sportif faaliyetlerin, etnik çeşitliliklerin bir siyasal yönetimde, manevi birlikteliğinin gerçekleşmesindeki önemi ortaya çıkarılacaktır. Bunun için Anadolu'daki Roma dönemi antik kentlerinden çıkarılan sikkeler, heykeller, yazıtlar ve spor tesislerinin mimari özelliklerinin incelendiği telif eserlere başvurulacak, spor organizasyonlarının ve spor yönetiminin özellikleri belirtilecektir.

Anahtar Kelimeler: Spor yönetimi, İmparatorluk Kültü, Roma, Sosyal Hayat, Siyasal Haklar.

ABSTRACT

Games, which happens with challenge and intensive body work, made individually or in a team, aimed to improve skills of physical, mental and thinking, all activities has been accepted which has rules and layout as sport. Sport is quite important to physical and mental satisfaction, to create public solidarity and integration. Sport became one of the methods that management organizations apply mostly in historical process to provide sovereignty and keep the sovereignty. Roman Empire, in states which far away from the center, supported local governments to provide authority especially in Anatolia, with that governments' commitment they saved the existence for a long time. It is expected that emperors, to provide livelihood and entertainment to public during the Roman period for sustain their governments. At this point, first way that Roman Empire apply is sport organizations. To make sport organizations and game's dimension created economical vitality and welfare of the local managements, also it increased the political and social commitment to the center. One of the most obvious effect of sport organizations on the public and management is that they have a religious feature. Roman Empire, in far east states they make people feel that they are sovereign power with empire cult. At this research, in Anatolia during the Roman period, the imperial cult and the political privileges of the cities that have this cult, the mobility of their economic activities will be examined. Attention will be drawn to the cult of the Roman emperors in using the benefits of the sport and vineyard established between the public and the government, their impact on athletes and sport organizations and facilities of the achievements of the social and political life, awards and sporting activities prestige among the people, ethnic diversity in Political Management, the importance will be revealed in the realization of spiritual unity. For this purpose, coins, sculptures, inscriptions and architectural features of sports facilities extracted from the ancient cities of the Roman period in Anatolia will be examined and the characteristics of sports organizations and sports management will be specified.

Keywords: Sports Management, Cult Of Empire, Rome, Social life, Political rights.

1. GİRİŞ

Spor; "insanların bireysel veya toplu olarak fiziki, ruhi ve düşünme yeteneğini kendisine ve karşısındaki rakibine yönelik, önceden belirlenmiş bir düzen içinde başarı kazanmak amacıyla ve mücadele heyecanını yaşamak için yaptığı beden hareketlerinin bütünü" olarak tanımlanmıştır. Ayrıca spor, bedensel kondisyonu geliştirmeyi amaçlayan, oyun, mücadele, yarışma anlayışıyla yapılan fiziksel etkinliklerdir şeklinde de tanımlanmıştır. Sporda oyunun şartları kabul edilirken, buna mücadele düşüncesinin de eklenmesi gereklidir, mücadele kaygısı olmayan spor faaliyeti yoktur. Spor yoğun bedensel faaliyetleri kapsamaktadır. Bir faaliyetin spor olarak kabul edilmesi için; oyun, mücadele ve yoğun beden çalışması unsurlarının olması gerekmektedir (Şentürk, 2003: 4.).

Sportif faaliyetler ve hareket, insanın doğaya uyumu ve hayatta kalma mücadelesi ilişkilerinde insanla birlikte başlamıştır. Spor, fiziksel ve psikolojik doyum sağlamak, toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi oluşturmak yönünden çok önemlidir (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 9-10.). Arkeolojik belgeler, M.Ö. 3.bin yıldan itibaren Akdeniz Havzası'nda, Eski Mısır duvar resimlerinde, güreş, avcılık, atıcılık gibi sportif faaliyetlerin yapıldığını göstermektedir. Yine Mezopotamya'da Sümer kaynaklarında, M.Ö. 3. bin yılda, güreş, araba yarışları, sopa dövüşü, boks, kemer güreşi, koşu gibi sporların yapıldığına rastlanmaktadır. M.Ö. 1. binyıl Mezopotamya devletlerinden

Asurların da okçuluk, koşu yarışmaları, yüzme sporları yaptığı tespit edilmiştir (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 10; <https://www.realmofhistory.com/2016/02/24/10-fascinating-things-you-should-know-aboutthe-assyrian-army>). Bu çeşit bedensel güç gerektiren sporların genellikle savaşa hazırlık amacıyla savaş sanatları olarak yapıldığı bilinmektedir.

Akdeniz Havzası'nın en önemli uygarlığı olan Roma döneminde halk, sporu, askeri eğitimin yanı sıra zevk ve eğlence aracı olarak görmüştür. Roma halkı spor gösterilerine büyük mimari yapılar olan stadyumlarda katılmıştır. Stadyumlar, kutsal olarak görülen atletik yarışmaların yapıldığı açık yarış yolu ve yarış yerini çevreleyen seyirci yerlerinden oluşmuş tesislerdir (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 13.). Stadyumlarda önceleri araba yarışları ve kılıç müsabakaları yapılmıştır. Stadyumlarda yapılan gösterilere halkın ilgisinin artması üzerine gladyatörlerin ve vahşi hayvanların kullanıldığı müsabakalar da yapılmaya başlanmıştır. Roma dönemindeki dövüş ve kaba kuvvete yönelik müsabakalar genel olarak “*Ludi*” olarak isimlendirilmiştir. *Ludilerin* düzenlenme şekillerine göre “özel” veya “kamusal” olarak iki şekilde yapıldığı görülmektedir. Özel *Ludiler*, ölüm, başarı, onurlandırma gibi kişisel sebeplerden dolayı yapıp, masrafları oyunları düzenleyen kişiler tarafından karşılanmaktadır. Dini ve manevi özellikleri olan, halkın ücretsiz olarak katıldığı yönetim otoritesi tarafından düzenlenen ve belli tarihlerde yapılan *Ludiler*, kamusal *Ludiler* olarak tanımlanmıştır. Genellikle dini nitelik taşıyan spor oyunları, stadyumlar dışında, dikdörtgen şekilli, bir ucu yarım daire olan *circus*larda da düzenlenmektedir (Şentürk, 2003: 5; Ögüt, 2006: ii.). Oyunları imparator adına düzenleyen üst düzey devlet memurları halkı daha çok eğlendirmek ve oyunların daha gösterişli olmalarını sağlamak için devre aralarında gladyatör dövüşleri de yaptırmışlardır. Böylece gladyatör müsabakaları “halka sunulan bir hediye” özelliğini kazanmış olup, *amphitiyatrolarda* yapılmaya başlanmış ve *circuslar* araba yarışlarına kalmıştır. *Amphitiyatrolarda* gösteriyi yapan kişilerin olduğu sahne, zamanla gladyatör dövüşlerinin kullanıldığı meydan (platform)=*Arena* ve *Circuslar* da *hipodrom* adını almıştır (Güral, 2021: 2.).

Spor kişisel bir faaliyet olduğu gibi kültürel, sosyal ve siyasal bir unsurdur. Roma döneminde imparatorların iktidarlarını sürdürülebilmek için halka geçim ve eğlence ihsan etmesi beklenmektedir. *Arena*, imparatorların gücünü ve otoritesini hissettirebileceği, halka ekmek ve eğlence sunabileceği en önemli mekandır. Bundan başka Roma imparatorları, ülke içinde çok çeşitli etnik yapıyı bir arada tutabilmek, manevi bir birlik kurmak amacıyla, kendiliğinden gelişmiş gibi görünen ve imparator tarafından desteklenen, dini nitelik taşıyan “imparatorluk kültürü” unsurunu da iktidarları için vazgeçilmez olarak kullanmaktadırlar. İmparatorluk kültürü, hem Roma siyasal yapısında iktidar sahibinin tanrılaştırılarak kutsanması hem de kültürü kullanan kentin siyasal ayrıcalık kazanması, ekonomik üstünlük sağlamasında büyük rol oynamaktadır. Bu çalışmada Roma Dönemi Anadolu'sunda, imparatorluk kültürüne sahip olan kentlerin siyasal ayrıcalıkları, ekonomik faaliyetlerindeki hareketliliği incelenecek, Roma imparatorlarının bu kültürü kullanmalarındaki avantajlarına dikkat çekilecek ve sporun halk ile yönetim arasında kurduğu bağ, spor organizasyonlarının yapıldığı tesislerin sosyal ve siyasal hayata etkileri ve sporcuların kazanımları, ödülleri, halk arasında prestijleri ve sportif faaliyetlerin, etnik çeşitliliklerin bir siyasal yönetimde, manevi birlikteliğinin gerçekleşmesindeki önemi ortaya çıkarılacaktır. Bunun için Anadolu'daki Roma dönemi antik kentlerinden çıkarılan sikkeler, heykeller, yazıtlar ve spor tesislerinin mimari özellikleri incelenerek, spor organizasyonlarının ve spor yönetiminin özellikleri belirtilecektir.

2. İMPARATORLUK KÜLTÜ VE İMPARATORLUK KÜLTÜNÜN SPOR ORGANİZASYONLARINA VE YÖNETİMİNE ETKİLERİ

Cumhuriyet dönemi Roma yönetiminde, genelde yöneticilerin görev süreleri sınırlıdır ve bir kişi tek hakim değildir, bu yüzden, Roma'ya bağlı uzak memleketlerdeki çeşitli halkların, yönetimle arasındaki bağları bölgeye merkezden atanan *magistratuslar*¹ aracılığı ile olmuştur. *Magistratusların* halkın yararına ve halkın iyi yaşaması yönünde, merkeze yönelik çabaları sonucunda, “*kahramanlık kültürü*” ortaya çıkmıştır. Kahramanlık kültürü, Roma sosyal hayatına eski Yunan geleneklerinden girmiştir. *Magistratuslardan* biri, halk tarafından sevilen, sayılan bir yönetici olursa, halk bu yüksek yönetici adına festivaller düzenlemekte, tapınaklar yapmakta ve onu kültüştürmektedir. Roma, dünya yüzeyinde topraklarını genişletip, çok geniş sınırlara ulaşmaya başlayınca, bu defa halk, Roma'nın devlet olarak soyut gücünü somutlaştırmak istemiş ve bir “*Dea Roma*” (Tanrıça Roma) kültürü meydana getirmiştir. Roma'nın hakim olduğu topraklar üzerinde yaşayan halklar, Roma'nın devlet kudretinin somutlaştırıldığı *Dea Roma* kültürü adına tapınaklar, sunaklar ve heykeller yapmışlardır. Bu dönemde Roma, devlet olarak kudretin simgesidir. Kahramanlık kültürü de doğu eyaletlerinde varlığını sürdürmektedir. Bu iki kültürün ortak bir paydada buluşmasıyla imparatorluk kültürünün temelleri atılmıştır (Bailey, 2018, 5.). *Dea Roma* Kültü, Hellen dönemi ile Anadolu'da Roma İmparatorluğu Dönemi arasında dini uygulamalar açısından bir geçiştir (Taşdelen, 2012: 11.).

Roma, imparatorluk dönemine geçince, imparator, devleti ve devlete bağlı halkları her türlü kötülükten, çatışmadan koruyan ve barışı (*Pax Romana*) sağlayan ulu bir figür olarak belirlemiştir. İmparator, halk için ekmek, eğlence ve iş gibi önemli ihtiyaçları sağlamakta, halk da ona tanrısallık vererek kültüştürmektedir. Roma İmparatorluğu'nda iyi bir

¹ Magistratuslar, Roma Cumhuriyetinde uzak memleketlerdeki en yetkili devlet temsilcileridir. Siyasi, askeri, bazı durumlarda dini en yetkili devlet görevlileridir. Olağan ve olağandışı magistratlar olmak üzere iki kategoridedirler. Olağan Magistratlar, bir yıllığına seçilirler. En az iki kişi olarak seçilip görevlendirilirler. Olağandışı magistratlar ise özel durumlarda seçilirler ve tek kişi olarak görevlendirilirler. Olağandışı magistratların yetkileri daha fazladır. (bk.Küçük, 2017: 202.)

yönetici olduğu düşünülen, refah ortamı sağlayan ve özellikle senato ile iyi geçinen imparatorlar, öldükten sonra “*divius*” ilan edilerek tanrılaştırılmaktadır (Bailey, 2018: 5-6.). Bu bağlamda imparatorların doğum ve ölüm tarihleri dini bayram olarak kabul edilmiş ve kutlanmıştır. Daha önce tanrılar adına geleneksel olarak kutlanan bayramlara imparatorlara ait bayramlar eklenmiştir. Ayrıca tapınaklar ve kamu binaları tanrılara adanmış olduğu gibi imparatorlara da adanmıştır. Kurbanlar tanrılar ve imparatora aynı sunakta sunulmuştur. İmparatorlar ve aile üyeleri sikkelerdeki ikonlarda tanrılarla birlikte yer almıştır (Camia, 2016: 9-19; Sönmez, 2020: 120.).

Sosyal, kültürel ve dini uygulamalar doğrultusunda İmparatorluk kültürüne bağlı olarak ortaya çıkan “*Neokros*” kavramının temelinde, yöneticilerin iyi ve güzel işler yapmasını, savaşlarda ve yönetimde başarılı olmalarını sağlayan “*iyi ruh*” düşüncesi bulunmaktadır. Halkın dini terminolojisine göre iyi ruh ve kahramanlık kavramları tapınımaya layıktır. Bu örnek “*Kutsal ruh*” manasına gelen Roma’daki “*Genius*”un karşılığıdır (Yurtsever, 2015: 1-2.). Roma halkına göre “*iyi ruh*” imparatorun kendisi olarak düşünülmüş ve imparatorluk kültürü oluşturulmuştur (Woolf, 2008: 256.). Anadolu’da *Neokros* olan kent, imparatorluk kültürünün resmi merkezidir (Sönmez, 2020: 121.).

Roma’da hayattaki imparatorun tapınım görmesi Principatus Döneminde (M.Ö.27-M.S.284) oldukça yaygın dini uygulama halini almıştır. İmparatorluk Kültü, Roma’da diğer bütün dini inançlardan ve uygulamalardan daha çok rağbet görmüş Roma’nın farklı etnik kimlikteki topluluklarını bir arada tutmada en etken unsur olmuştur. Özellikle Augustus ile hızla yayılmış ve Augustus’un politikalarının problemsiz bir şekilde uygulanmasında etkili bir araç olmuştur (Zanker, 2010: 304; Yurtsever, 2015: 3). *Neokros* ünvanı, imparatorluğun doğu eyaletlerinde özellikle Anadolu kentlerinde, imparatorluğa bağlılığı arttırmak için bir rekabet unsuru olmuştur. Anadolu Kentleri’nin, *Neokros* ünvanının yanı sıra verilen bir kısım imtiyazlara sahip olabilmek ve imparatorun dikkatini çekebilmek için birbirleriyle yarıştıkları görülmektedir (Zanker, 2010: 304.). *Vespasiana*, *Hadriana*, *Commodia* gibi isimlerle yapılan festival ve şenlikler imparatorlar adına yapılmış ve kutlanılmışlardır (Yurtsever, 2015: 13.). Bu şenliklerde, halkın ilgisini toplamayı sağlayan en önemli organizasyonlar sportif müsabakalar olmuştur. Şenlikleri imparator adına düzenleyenler *Neokor Rahipleridir*. Rahipler, sportif yarışları ve oyunları imparatorun yani yaşayan tanrının “*dorea*”sı (hediye) olarak düzenlemektedirler. Böylece uzak memleketlerdeki halkın imparatora (tanrı) ve devlet otoritesine bağlılığı artırılmış ve şenlikleri düzenleyen kentlerde siyasal ve ekonomik ayrıcalıklar yaşanması sağlanmıştır (Erol Özdzibay, 2011: 260.). Genellikle spor oyunları, Anadolu’da, imparatorluk kültürünün ve Roma politikalarının propaganda ve reklam aracı olarak organize edilmiştir.

3. ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE ANADOLU’DA SPOR ORGANİZASYONLARI VE SPOR YÖNETİMİ

Günümüzde olduğu gibi tarihsel süreçte de sportif organizasyonlar, toplumların sosyal yönden gelişmelerini, toplumlararası rekabet ve çekişmenin artmasını ve yayılmasını sağlamaktadır. Roma döneminde kentler, günümüzde ülkeler ve kurumlar, spor organizasyonlarından tanıtım, ekonomik ve kültürel olarak faydalanma yollarını aramaktadırlar. Dolayısıyla, spor organizasyonlarının misyonu genişler ve organizasyonlardan, oyunların yapıldığı kentin spor tesisleri açısından yenilenmesi ve zenginleşmesi ile orada meskun halka hizmet götürülmesinin yanı sıra organizasyonlardaki haberleşme sayesinde tanıtım ve reklamının yapılması da beklenmektedir. Spora yapılan yatırımlar ile sporcu ve antrenör eğitiminin gelişmesi ve sporda kazanılan başarıların artması da bu organizasyonların en önemli kazanımlarından olarak değerlendirilmektedir. Roma Dönemi’nde genelde imparator kültürü için yapılan festivallerde, düzenlenen kutsal spor oyunlarına, Hellenistik dönemde olduğu gibi “*Agon*” adı verilmektedir. *Agon*; toplantı, biraraya gelinen yer, müsabakaların izlenmesi için toplanılan yer, yarışma, rekabet, oyun veya sportif oyunlar gibi anlamlar taşımaktadır (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 12). Düzenlenen bu festivallerdeki kutsal *Agonistik* oyunlarda, kazanan sporcuların yanısıra oyunların yapıldığı kentler de başka kentlere oranla siyasal haklar olarak prestij kazanmakta, ve Roma İmparatorluğu’nun dört bir yanından gelen insanlar sayesinde tanınarak, ekonomik kazanımları artmaktadır (Çokbankır Şengül, 2013: 157.).

3.1. Anadolu Kentlerinde Düzenlenen Agonistik Organizasyonlar (Spor Oyunları)

Roma döneminde Anadolu’da düzenlenen spor organizasyonları imparatorlara (tanrı) adanmış oyunlardır. İmparatorluk kültürü ile *neokros* olan kentler düzenli olarak festivaller ve kutsal *agonistik* organizasyonlar yapmaktadırlar. Özellikle M. S. II. yüzyılda bu çeşit organizasyonların oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu dönemde spor oyunları uluslararası bir statü kazanmış, düzenlenen müsabakalara Roma’nın birçok kentinden ve bölgesinden sporcuların katılımı sağlanmıştır. Anadolu’nun büyük kentlerinde ele geçen sikkeler ve yazıtlara göre kentlerde imparatorlar adına düzenlenen spor oyunlarının yanında imparatorların kentleri ziyaretlerinin onuruna organizasyonların yapıldığı da tespit edilmiştir. Zaman zaman imparatorların kenti ziyaretleri onuruna, *Hadrianeia*, *Severeia*, *Augousteia* gibi isimler ile imparatorların adını taşıyan gösteriler de yapılmaktadır. Bu gösterilere aynı zamanda “*kutsal çelenk oyunları*” ve “*para ödüllü oyunlar*” da denilmektedir. “*Kutsal*” ünvanını bizzat imparator vermektedir. Kentler, imparatora bu ünvanı ihsan etmesi ve kentin imparatora bağlılığının göstergesi olması için ricacılar göndermişlerdir. Kentler, uluslararası ün kazanmış *athletes*leri kendi düzenledikleri oyunlara getirebilmek için para ödülü vaad etmektedirler. Bunlardan başka kentler, tanrılar adına *Apollon Tyrimnaios* onuruna *Tyrimneia* festivali, *Asklepios* onuruna *Asklepieia* festivali gibi yerel spor oyunları da düzenlemektedirler (Erol Özdzibay, 2011:

26-27; Sarılar, 2021: 207-208.). Yazıtlardan anlaşıldığı üzere kutsal *agonistik* oyunlar, Roma döneminde çok popüler olmuştur. Anadolu'daki kentler, yılda en az bir veya iki festival düzenleyip bunlarla övünmüşlerdir. Festivalleri düzenleyenler ile spor organizatörleri arasında, en iyi sporcuyla getirmek ve en fazla kalabalığı toplamak için sıkı bir rekabet yaşanmıştır. Para ödülleri miktarı artırılmış veya oyunlara prestij kazandıracak ünvanlar verilmiştir. Birçok *agona*, “*Olympia* oyunlarına eşit, aynı statüye sahip” anlamlarında *isolympia* veya *Pythia Oyunları* isimleri verilmiştir. Roma, Anadolu ve Ege Havzasında oyunlardan bazıları *pentaeterik* (beş yılda bir olan) ve *trieterik* (üç yılda bir olan) olarak da yapılmış ve isimlendirilmiştir (Çokbankır Şengül, 2013: 157.).

Kentlerde kutsal *agonları*, *agonothetes* olarak bilinen organizatörler düzenlemektedir. Anadolu'daki kentlerde bu oyunlar, zengin ve geniş aileler tarafından düzenlenmektedir. Bu organizasyonları üstlenen aileler, kent içinde çok saygı duyulan, sevilen, ruhani ve resmi makamlarda bulunan ve bu çeşit ünvanları alan, kent adına ciddi paralar harcayan ailelerdir. *Agonistik* oyunların düzenlenmesinde kent bu seçkin ailesinin içinden bir üye *agonotheteslik* görevini üstlenerek, oyunların bütün yükünü üzerine almaktadır (Altın-Doğancı, 2018: 5.). Bu oyunlar çocukların ve yetişkinlerin katıldıkları oyunlar olmak üzere iki kategoride düzenlenmiştir (Altın-Doğancı, 2018: 8-9.).

Kutsal satatü kazanamayan para ödüllü oyunlar (*themis*) da yapılmıştır. Bunlar genelde imparatorluğun doğusunda, Anadolu'da yaygınlaşmıştır. *Lykia*, *Pisidia*, *Karia*, *Pamphylia* ve *Kilikia*'da birçok kentte genellikle atletik yarışmalar ile sınırlı para ödüllü oyunlar düzenlenmiştir. Bu oyunlara katılacak *athletesler*, tamamen yarışmayı düzenleyen kent yöneticileri tarafından belirlenmiştir. Bu yarışmalara katılan sporcular, yerelden genele doğru kent yöneticileri tarafından çağırılmaktadır. Kent açısından bu spor oyunları, ekonomik olarak oldukça kazanç sağlayan, piyasayı canlandıran, kent dışından çok sayıda ziyaretçiyi kente çekmeyi sağlayan önemli organizasyonlar olmuştur (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 14.).

Kutsal *agonistik* oyunlar, kentlerin sikke darbına da etki etmiştir. *Agonistik* sikkelerin yayılması *Commodus* döneminden itibaren görülmektedir. Kentler, genelde oyunlar esnasında meydana gelen ihtiyaca göre ve yapılacak organizasyonları duyurmak için reklam amacıyla *agonistik* sikke darbına yönelmişlerdir. Bunlar dışında imparatorlar propagandalarını yaptırmak amacıyla da bu çeşit sikke darbını desteklemişlerdir. *Agonistik* sikkeler üzerindeki ikonlarda çelenkler, *amphoralar*, para keseleri, *athletesler*, *agon* personifikasyonu, *agonothetesler*, tapınaklar bulunduğu gibi günümüzün kupaları olarak kabul edilen ödül taçları da resmedilmiştir (Erol Özdzibay, 2012: 204.).

3.2. Spor Tesisleri ve Kullanımı

Roma'da ilk spor müsabakaları “*Agora*”larda yapılmıştır. *Agoralar*; antik Ege ve Yunan Medeniyetinde, kent merkezinde, kent ile ilgili dini, ekonomik, politik her türlü faaliyetin yapıldığı, kamu binaları ile çevrelenen geniş açık alanlardır. Roma İmparatorluğu döneminde en son ve işlevsel şeklini almıştır. Kentlerdeki *agoralar*, önce erkek çocuklarının veya gençlerin bedensel gelişim amacıyla, spor hareketleri ve yarışmalar yaptıkları, oyunlar oynadıkları “kırsal spor tesisi” özelliğini taşımışlardır. Ne var ki, *agoralar* kalabalık ticari merkezler olmalarından dolayı, gençlerin beden eğitimine ve spor müsabakalarına uygun tesisler değildirler. Erkek çocuklarının ve gençlerin spor eğitimi ihtiyaçları ve spor müsabakalarının yapılabilmesi için “*gymnasium*” adı verilen, kamusal spor merkezleri inşa edilmiştir (Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 12-13). *Gymnasiumlar*, çocuklar ve gençler açısından hem fiziksel hem ruhsal gelişimi sağlayan eğitim merkezleridir (Türkoğlu, 2016: 464; Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 13.). Burada genelde öğleye kadar *gymnasiarkhos* denilen yöneticilerin gözetiminde (Türkoğlu, 2016: 461) güreş, boks, *pankration*, disk atma, uzun atlama, koşu gibi sportif eğitimler verilirken öğleden sonra gramer, güzel konuşma, coğrafya, matematik, edebiyat, müzik gibi dersler yapılmaktadır. Bundan başka *gymnasiumlarda* halka açık kütüphanelerin de olduğu görülmüştür. Burada eğitim alan gençler çıplak vücutla spor çalışmalarını yapmaktaydılar. *Gymnasiumlar*, Roma İmparatorluğu döneminde, Roma'nın hamam geleneği ile birleştirilerek, yaygınlaşmışlardır (Çokbankır, 2010). Roma'nın büyük kentlerinde bir veya birden fazla *gymnasium* yapılmıştır. Anadolu'daki belli başlı *gymnasiumlar*, *Pergamon*, *Termessos*, *Assos*, *Miletos*, *Stratonikeia*, *Nysa*. *Angora*(Sülüner, 2014: 17) vs.. dakiler sayılabilir (Bingül, 2013; Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 13). Bunlarla birlikte Anadolu'da 61 kentte *gymnasium* ve hamam-*gymnasiumlar* tespit edilmiştir (Başgelen, 2009: 54.). Gençlerin atlama ve dövüş antrenmanlarını yaptıkları alanlara “*Palaestra*” denilmektedir. *Palaestralar*; etrafı sütunlarla çevrili, üzeri örtülü, dikdörtgen şekilli, antrenmana hazırlanma odalarının da (ortak oda, yağlanma odası, kumlanma odası) olduğu, kapalı spor salonlarıdır (Türkoğlu, 2016: 465). *Palaestra*, kent merkezlerinde çocukların ve gençlerin kolayca ulaşabilecekleri yerel merkezlerdir. *Gymanasiumlar*, büyük ve komplike spor merkezleridir ve *palaestraların* görevini de yürütmüşlerdir. *Gymnasiumlar*, büyük tesisler oldukları için kent merkezlerinin dışında genelde su kaynaklarına yakın olarak inşa edilmişlerdir (Çokbankır Şengül, 2013: 158).

Antik Ege havzasında erkek çocukları, küçük yaşlardan itibaren fiziksel ve zihinsel eğitime başlamaktaydılar. Spor eğitiminde ikinci aşama *epheboilerdeki* eğitimlerdir. Bu aşamada spor eğitimi artırılarak, askeri idmanlar ve buna bağlı olarak atletik yarışmalar yapılmıştır. Halkın seçkin üst sınıflarının gençleri için *epheboiler*, *gymnasium* sporları ile kamusal müsabakalar arasında geçiş dönemi olmuştur.

Spor müsabakalarının yapıldığı kamu tesislerinden biri de *stadiumlar*dır. *Stadiumlar*, tanrılar adına spor müsabakalarının ve gösterilerin düzenlendiği, genelde atletik yarışmaların yapıldığı, açık yarış yolu ile yarış pistini

çevreleyen seyirci yerlerini içine alan komplike kamusal spor tesisleridir. *Stadiumlar*, Anadolu'da genellikle tanrısal oyunlar için kullanılmışlardır. Daha sonraki tarihsel süreçte, gladyatör gösterileri ve vahşi hayvan mücadeleleri için de kullanıldığı belirlenmiştir. Roma döneminde, Anadolu'da *stadiumların* Ege kıyıları ve Akdeniz kentlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Anadolu'da *stadiumların* bulunduğu başlıca kentler; *Anazarbos* (Erhan, 2020: 128), *Magarsos* (Erhan, 2016: 57.), *Seleukeia*, *Aspendos*, *Sillyon*, *Perge*, *Aizonai*, *Kibyra*, *Laodikeia*, *Selge*, *Pergamon*, *Tlos*, *Rhodiapolis*, *Letoon*, *Kadyanda*, *Arykanda*, *Tralleis*, *Sardes*, *Saittai*, *Nysa*, *Blaundos*, *Theangela*, *Myndos*, *Labraunda*, *Kedreai*, *Aphrodisias*, *Smyrna*, *Priene*, *Miletos*, *Magnesia*, *Ephesos*, *Didyma*, *Pitane*, *Hieropolis* vs.. dir (Saltuk, 1995; Türkoğlu, 2016: 466; Tomay-Değirmencioğlu, 2017: 14.). *Stadiumlarda* oyunlar, *helonodike* ünvanı verilen yöneticiler tarafından düzenlenmekteydi. *Stadiumlarda*, *helonodikeler* ve hakemler için özel bölümler yapılmıştır. Bu bölümlerin, oyunların başlangıç yerlerinin sağ tarafında olması kurala bağlanmıştır.

Roma döneminde *Circus* denilen eğlence merkezleri zaman içinde *hipodrom* adını almıştır (Güral, 2021: 127). Genelde atlı araba yarışlarının yapıldığı U biçimindeki spor tesislerine önceleri *circus* denilmekteyken sonraları *hipodrom* ismi verilmiştir. Geç Roma ve Bizans dönemlerinde *hipodromlar*, araba yarışlarının yanı sıra tiyatro olarak ve siyasal toplantıların yapıldığı yer olarak kullanılmış, dini törenlerde ve resmi geçitlerde, imparatorlar ile halkın buluşmasını sağlayan spor tesisleri olmuşlardır (Türkoğlu, 2016: 468). Anadolu'da hipodromları olan başlıca antik kentler; *Anazarbos*, *Assos*, *Pergamon*, *Miletos*, *Ephesos*, *Piriene*, *Aspendos*, *Perge* (Türkoğlu, 2016: 454), *Angora* (Sülüner, 2014: 17), vs.dir.

Roma döneminde hemen hemen her kentte bir tiyatro veya *amphitiatro* bulunmaktadır. Buralarda günlük olaylar hicvedilmekte veya mitolojik sahneler canlandırılmaktadır. Ayrıca müzik dinletileri ve şenlikler yapılmaktadır. Roma halkı, *amphitiatrolarda* kanlı gösteriler ve mücadeleler seyretmeyi de sevmiştir. Bu çeşit gösteriler *amphitiatroların* ortasındaki platformlarda yapılmıştır. İşte bu platformlara “*Arena*” adı verilmektedir. *Amphitiatrolar*, iki yarım daire veya yarı elips şeklinde inşa edilen binaların yan yana gelmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. *Arenalar* en çok *Gladyatör* karşılaşmaları için kullanılmaktadır. *Arenanın* çevresinde birkaç sıra halinde seyirci yerleşimleri bulunur. Girişler ücretsizdir ancak oturma düzeni sosyo ekonomik veya kültürel seviyelere göre belirlenmiştir. *Arenayı* en iyi gören localar, kentin zenginleri ve itibar sahibi olanlara aittir. İlk *Arenalar* ahşap yapılarıdır. Sonradan taş yapılar şekline dönüşmüştür. Müsabakalar sırasında izleyicilerin güneşten ve yağmurdan korunması için *Velarium* adı verilen bir örtü sistemi kullanılmaktadır. *Amphitiatrolar*, *Cavea* (=Seyirci oturma üniteleri), *Arena* (=gösterilerin yapıldığı platformlar) ve *Vomiterium* (=giriş-çıkış geçitleri)dan oluşmaktadır. İmparator, tiyatro, *amphitiatro*, *circus* (=hipodrom)’daki gösterileri, kendi yönetimini halka kabul ettirmek için bir ödül olarak düzenlemektedir. Toplumun refahını, geçimini sağlamak ve aynı zamanda topluma uğraş bulmak, imparatorun kendi varlığını korumasını sağlamaktadır. Halkın karnını doyurmak ve eğlence düzenlemek “ekmek ve arena” kelimeleriyle ifade edilmiştir (Güral, 2021: 127-128). *Arenada* müsabakalar genelde kanlı gösteriler şeklinde yapılmıştır. Bu gösteriler *gladyatörler* arasında olduğu gibi gladyatörlerle aslan, timsah, kaplan, yılan ve fil gibi yırtıcı hayvanlar arasında da olmaktadır. Müsabakalar, imparator tarafından olduğu gibi kentin valisi, komutanı veya zengin halk tarafından da düzenlenmiştir (Güral, 2021: 129).

3.3. Agonistik Organizasyonlara Katılan Sporcular ve Kazandıkları Ödüller

Spor, antik çağda, genelde asiller tarafından yapılan faaliyetlerdir. Zaman içinde, toplumda hayatını, yaptığı spor sayesinde kazandığı ödüller ve itibar vasıtasıyla devam ettiren bir kesim ortaya çıkmıştır. Sporda profesyonelliğin başladığı bu zamandan itibaren, spor, sporcuların hayat tarzına dönüşmüştür. Bundan dolayı sporcular, müsabakalarda başarılı olabilmek için, özel diyetler uygulamaya, masajla rahatlamaya, kurallı ve disiplinli antrenmanlar yapmaya başlamışlar, vücutlarını geliştirip dayanıklılıklarını arttırmaya çalışmışlardır. Antik dönem sporcu heykelleri ve tasvirlerinde, sporcuların gelişmiş vücut yapıları, kaslı ve güçlü görüntüleri dikkat çekmektedir (Spawforth, 1989: 196; Çokbankır Şengül, 2013: 156-157). Kentlerdeki onurlandırma yazıtlarından anlaşıldığı üzere, sporcuların, güçlü ve yakışıklı fiziklerinin yanı sıra karakterlerinin güzelliği, insani vasıflarda üstün olmaları da beklenmektedir. Agonistik oyunlarda başarılı olan sporcuların, başarılarını öven onurlandırma yazıtları sporcular için gurur kaynağı olmuştur. Bu çeşit epigrafik yazıtların genel ve özel olarak iki grup olduğu görülmektedir. Bu yazıtlarda genel olanı kamu binalarının duvarlarına yazılmış, galiplerin toplu listeleri ve özel olanı da kendi kentinde veya başka kentteki spor organizasyonlarında galip olan sporcuların bireysel onurlandırma yazıtlarıdır. Bireysel onurlandırma yazıtlarında, sporcunun başarı kazandığı kutsal ve taç ödüllü oyunların isimleri tek tek sıralanmış ve ardından para ödüllü oyunlardaki galibiyetleri yazılmıştır. Sporcular davet edildikleri veya katıldıkları her spor organizasyonunu çok önemsemişlerdir. Her oyunda kazandıkları başarıları yazıtlara yazdırmışlar ve kendi kişisel tanımlarında kazandıkları tüm galibiyetleri kullanmışlardır. Spor oyunlarındaki galibiyetler sporcuların ve kent yönetiminin gurur kaynağı olmuş, onurlandırma yazıtlarına böyle yansıtılmıştır (Çokbankır Şengül, 2013: 157). Kentler, sporcuları ve sporcularının adının geçtiği başka kentlerdeki yazıtlar vasıtasıyla reklamlarını yapma fırsatı bulmuşlardır (Çokbankır Şengül, 2013: 158). Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu'da, başarılı sporcular, kendi anavatanı olan kentin dışında, başka kentler tarafından da “hemşeri” olarak kabul edilmişler ve vatandaşlık almışlardır. Bu durum epigrafik belgelerde, sporcunun kendi anakentinin yanında vatandaşlık kazandığı başka başka kentlerin isimlerinin de yazdırılması şeklinde görülmektedir. Kentler, başarılı sporcuları, vatandaşlık hakkı vererek

ve bunun yanında finans sağlayarak, transfer etmeye önem vermişlerdir. Böylece başarılı sporcular vasıtasıyla kentler, isimlerini çeşitli bölgelerde duyurmakta ve reklamlarını yaptırabilmektedir (Çokbankır Şengül, 2013: 159).

Augustus zamanında sporculara, önceden kazandıkları ayrıcalıkların yanında başka haklar da sağlanmıştır. Kutsal *agonistik* oyunlarda başarılı olan sporculara, bedava beslenme veya konaklama hakkı verilmiştir. Zengin vatandaşlar için bile ağır bir yük olan *leiturgia*²'dan ve vergilerden muaf tutulmuşlardır. Katıldıkları *agonistik* organizasyonlarda başarılı olan sporcular, kentlerine “zafer alayı” ile girme hakkını kazanmışlardır. Bu şekilde zafer alayıyla kente girme hakkını alan sporcular ayrıca bir gelir de elde etmişlerdir. *Diocletianus* ve *Maximianus* zamanında, sporcuların, kente dair görevlerden ve vergilerden muafiyet kazanabilmeleri için bir kısım şartlar konulmuştur. Bu şartlardan bazıları, sporcuların hayatlarını sporla geçirmiş olmaları ve “rüşvet ve ahlaksızlık” yapmamış olmaları örnek olarak sayılabilir (Çokbankır Şengül, 2013: 159-160).

Sporcuların, organizasyonlar sonrasında kazandıkları ödül taçları genelde altın, gümüş, altın kaplama bronz ince levhalardan yapılmaktadır. Bu taçlar hakkında yeterli bilgilere ulaşılamamıştır. Bir görüşe göre bu taçlar, sporculara geçici ödül olarak verilmekte, onlar da bu taçları kutsal kentlere hediye etmekteydiler (Erol Özdzibay, 2012: 205). Ödül taçlarının günümüzün kupaları gibi bir özellik taşıdığı düşünülmektedir. Organizasyonu düzenleyenler tarafından verilen, para ve itibar ünvanları, kendi kentlerinin sporcular adına diktirdikleri anıtlar, heykeller ve yazıtlar, kentlerin tanıdığı maddi ve manevi ayrıcalıklar sporcuların asıl ödülleri olmaktadır. Anadolu kentlerinde rastlanan ödül tacının yanında verilen bir başka ödül de *amphoralar* dolusu zeytin yağıdır (Altın-Doğancı, 2018: 8).

İmparator ve imparator adına zengin vatandaşların, kamu görevlilerinin, halka eğlence ihsanı doğrultusunda müsabakalar düzenledikleri görülmektedir. Roma döneminde, Anadolu'da sevilen gösteriler arasında Gladyatör karşılaşmaları da bulunmaktadır. Bu karşılaşmalara “*ludi*” adı verilmiş ve genelde *Arenalarda* düzenlenmiştir. Kendilerini dövüş sanatında geliştirmiş olan savaş esirleri, suçlular, köleler hatta kendilerini ispatlamak isteyen veya borçlarını ödemek zorunda kalan hür vatandaşlar veya kadınlar *gladyatör* olarak bu müsabakalara katılmışlardır (Brazier, 2018: 132). Katıldığı spor organizasyonunda, bütün müsabakalarda başarılı olan gladyatörün, halk tarafından sevildiği ve bir hayran kitlesinin oluştuğu da görülmüştür. Oyunları düzenleyen imparator veya valiler, *arenaya* mücadele için çıkan kişilerin hayatlarına son verme yetkisine sahiptirler. Gladyatörler, ölümüne mücadele etmek için *arenaya* çıkan sporculardır. Gladyatör olmak için gönüllü veya savaş esiri bulmanın zor olması ve gladyatör eğitiminin uzun ve zahmetli olmasından dolayı genelde hayatları bağışlanmaktadır (Güral, 2021:129). Bundan başka müsabakalarda başarılı olan ve halkın sevgisini kazanan *gladyatör*ler, özellikle hayran kitlesi olanlar, hürriyetlerini veya kentlerden vatandaşlık hakkı ve ayrıcalıklar da kazanmışlardır. Onlara bu ihsan, “tanrı” olarak görülen imparator tarafından verilmektedir.

4. SONUÇ

Roma imparatorlarının, ülkede yaşayan çok çeşitli etnik yapıyı birarada tutabilmelerinin önemli bir unsuru olarak imparatorluk kültürü görülmektedir. İmparatorluk kültürü, Roma imparatorlarının yaşarken veya öldükten sonra “*divius*” ilan edilerek kutsal sayılması veya tanrı olarak kabul edilmesidir. Bu anlayış, Hellen döneminden itibaren gelişerek ve değişerek gelen bir tanrılaştırma yöntemidir. İmparatorluk kültürü, Roma İmparatorluğu içinde yaşayan halkların ortak bir maneviyatta toplanması ve bu şekilde barışın sağlanmasına yönelik dini bir inanış olarak ortaya çıkmıştır. İmparatorluk kültürü, imparatorların iktidarlarını, otorite ve güçlerini koruma ve kabul ettirme amaçlarıyla kullanıldığı gibi uzak memleketlerdeki - özellikle imparatorluğun doğusunda olan Anadolu kentlerinde - ekonomik canlılığı ve halkın refahını, ticaretin yaygın olarak yapılmasını da sağlamaktadır. Anadolu kentleri, imparatorluk kültürüne sahip ve kültürün merkezi olan “*Neokros*” ünvanlı bir kent olabilmek için birbirleriyle rekabete girmişler, Roma'daki yönetimin gözüne girmeye çalışmışlardır. Bu kült doğrultusunda Anadolu kentleri, kutsal spor organizasyonları olan *Agonistik* festivaller düzenlenmişlerdir. *Agonistik* festivaller genelde kutsal *Neokor* rahipler tarafından imparatorun *doreası* (hediyesi) olarak düzenlenmiştir. Bu metotla Anadolu kentlerinde yaşayan halkın imparatora (tanrı) bağlılığı ve devletin kudretini kabul etmesi sağlanmıştır. İmparatorluk kültürü, Anadolu'da en çok Roma İmparatorluğunun propaganda ve reklam aracı olarak kullanılmıştır. Festivallerin düzenlendiği kentlere de siyasal ve ekonomik ayrıcalıklar tanınmıştır. Festivalleri ve *Agonistik* oyunları düzenleyen kentler, Roma tarafından verilen siyasal ayrıcalıklarla prestij kazanmakta ve Roma dünyasının dört bir yanından gelen insanlar sayesinde tanınmakta, ekonomik kazanımları artmaktadır.

Spor müsabakalarının yapıldığı ve sportif faaliyetler için sporcuların yetiştirildiği, eğitim alınan kamu binaları, kentlerde oldukça yaygındır. Bu spor tesislerinin varlığı ve büyüklüğü kentler açısından prestij kaynağıdır.

Sportif oyunlar ve organizasyonlar, sporcular açısından da önemlidir. Müsabakalarda galibiyet kazanan sporcular, onurlandırma yazıtları ile onurlandırılmışlardır. Bundan başka sporcuları tarafından isimleri duyurulan ve imparatorluğun diğer bölgelerinde tanınan kentler, sporcularına bir kısım kalıcı ödüller ve ayrıcalıklar vermişlerdir. Bu ayrıcalıklardan belli başlıları; konaklama, beslenme, vergilerden ve kentin yükümlülüklerinden muafiyet,

²*Leiturgia*; Antik çağda zengin vatandaşların kentin gelişimi ve mimari yapıları, festival düzenleme, kadırga yarışlarını organize etme, koro ve tragedya gösterileri için yaptıkları kamu harcamalarıdır. (bk. Dingil, 2006: V.)

vatandaşlık hakları olarak göze çarpmaktadır. Kutsal *Agon*larda veya para ödüllü oyunlarda kazanılan galibiyetler, sporculara ve sporcuların vatandaşı olan kentlere, prestij ve tanınırlık kazandırdığından dolayı sporculara, birden fazla kent tarafından vatandaşlık hakkı ve ayrıcalıklar verildiğine rastlanmaktadır. Böylece başarılı sporcuların sosyal statüleri ve siyasal hakları artmış ve profesyonel spor yaygınlaşmıştır.

EXTENDED SUMMARY

As in today, in the historical process, sports organizations ensure the social development of societies, the increase and spread of inter-communal competition and contention. Cities in the Roman period, countries and institutions today are looking for ways to promote, economically and culturally benefit from sports organizations. Therefore, the mission of sports organizations is broad, and it is expected from the organizations to renew and enrich the city where the games are held in terms of sports facilities and to provide services to the people living there, as well as to promote and advertise the degree of communication and service success in the organizations. The investments made in sports, the development of athlete and coach training and the increase in the success gained in sports are considered as the most important achievements of these organizations. Sporting activities and movement began with man in the relations of man's adaptation to nature and the struggle for survival. Sport is very important in terms of providing physical and psychological satisfaction, social solidarity, and integration. Sport is a cultural, social, and political element as well as a personal activity. During the Roman period, emperors were expected to bestow livelihoods and entertainment on the people to maintain their power. In addition, the Roman emperors used the religious element of the "cult of empire", which seems to have developed spontaneously and is supported by the emperor, as indispensable for their power to keep a wide variety of ethnic structures together within the country and to establish a spiritual unity. The cult of the empire plays a major role both in the sanctification of the holder of power in the Roman political structure by deifying it and in the political privilege of the city using the cult and gaining economic superiority.

Aim of the Study: The political privileges of the cities with the imperial cult in the Roman Period, the mobility in their economic activities will be examined, the advantages of the Roman emperors in using this cult will be pointed out, and the bond between the people and the administration of sports, the effects of the facilities where sports organizations are held on social and political life, and the achievements and awards of the athletes. The prestige among the people and the importance of sportive activities and ethnic diversity in the realization of spiritual unity in a political administration will be revealed.

Research Questions: What has the cult of empire brought to the cities politically, socially and economically? For what purposes did the Roman emperors use the imperial cult? What are the types of sports organizations in the Roman period? What are the social and political effects of sports facilities where sports organizations are held in terms of society? What are the social and political gains of the athletes? What are the awards won by the athletes? What was the role of sports activities in the realization of the spiritual unity of ethnic diversity in a political administration - the integration of the ethnic structure within the empire?

Literature Research: When the national and international literature is examined, it has been seen that studies have been carried out on the cult of the empire, sports organizations in the Roman period, sports facilities and the awards won by the athletes. In this research, a collective study has been made about the social and political effects of sports organizations, the acquisition of political, social, and economic privileges in cities, the social effects of sports facilities on urban society, and the social and political achievements of athletes. This research has combined the social, political, and economic effects of the mentioned elements.

Method: Coins, statues, inscriptions, and copyrighted works that examine the architectural features of sports facilities from ancient Roman cities in Anatolia will be consulted, and the characteristics of sports organizations and sports management will be specified.

Conclusion and Evaluation: The cult of empire is seen as an important element of the Roman emperors' ability to hold together the wide variety of ethnic structures that lived in the country. The cult of empire is the sacredness or deity of Roman emperors by declaring them "divius" while they were alive or dying. This understanding is a method of deification that has developed and changed since the Hellenic period. The imperial cult emerged as a religious belief aimed at gathering the peoples living in the Roman Empire in a common spirituality and thus ensuring peace. The cult of the empire is used for the purpose of preserving the power, authority, and power of the emperors, as well as providing the economic vitality and the welfare of the people, and the widespread trade in the distant countries - especially in the Anatolian cities in the east of the empire. Anatolian cities competed to become a city with the imperial cult and the title of "Neocros", which was the center of the cult, and tried to win the favor of the administration in Rome. In line with this cult, Anatolian cities organized Agonistic festivals, which are sacred sports organizations. Agonistic festivals are usually held by the holy Neokorn priests as the *dorea* (gift) of the emperor. With this method, the people living in Anatolian cities were made to accept the devotion to the emperor (God) and the power of the state. The imperial cult was mostly used as a propaganda and advertising tool of the Roman Empire in Anatolia. Political and economic privileges were also granted to the cities where the festivals were held. Cities that

organize festivals and Agonistic games gain prestige and are recognized by people from all over the Roman world, their trade volume is growing, and their economic gains are increasing.

Public buildings where sports competitions are held and where athletes are trained for sports activities are quite common in cities. The existence and size of these sports facilities are a source of prestige for cities.

Competitions are also important for athletes. Athletes who win in the competitions are honored with inscriptions of honor. In addition, the cities, whose names were announced by their athletes and recognized in other parts of the empire, gave some permanent awards and privileges to their athletes. Some of these privileges are; accommodation, nutrition, exemption from taxes and the obligations of the city stand out as citizenship rights. Since the victories in the Sacred Agons or the games with prize money bring prestige and recognition to the athletes and the cities that are the citizens of the athletes, it is seen that more than one city gives citizenship rights and privileges to the athletes, and the social status and political rights of successful athletes increase.

KAYNAKÇA

- Altın, R.-Doğancı, K. (2018). "Yazıtlar Işığında Selge Agonları", *International Journal of Social Inquiry* Cilt / Volume 11 Sayı / Issue 1, ss./pp. 1-15.
- Başgelen, N. (2009). "Antik Çağ Kent Yaşamında Kamusal Spor Mekânları ve Anadolu Gymnasionları Genel Bir Bakış", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul.
- Bingül, A. (2013). *Antik Dönemde Gymnasiumun Önemi ve Pergamon Gymnasiumu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya.
- Braizer, C. (2018). *A No-nonsense guide to the World History*. Oxford: New Internationalist Publications Ltd.
- Bailey, (2018). *Antik Roma'nın Dini*, çev: Peren Gülmez, Kanon Kitap, İstanbul.
- Camia, F. (2016). *The Theoi Sebastoi in the Sacred Landscape of the Polis. Cult Places for the Emperors in the Cities of Mainland Greece. Im Schatten der Alten? Ideal und Lebenswirklichkeit im römischen Griechenland*, Eds L. Gaitanou- J. Fouquet, Mainz – Ruppolding, pp: 9-23.
- Çokbankır, N. (2010). "Modrena ve Nikaia Teritoryumundan Yeni Yazıtlar", *OLBA*, XVIII, 324, 345.
- Çokbankır Şengül, N. (2013)." Antikçağda Küçük Asya'daki Sporcular: Sosyal Durumları, Profesyonellik ve Kentler", *Cedrus*, I, 151-162.
- Daloğlu, H. (2014). "Akdeniz Kültüründe Törensiz Kültürel Şiddetin Kolektif Aksiyonları: Antik Roma Oyunları", *Arkeoloji ve Sanat*, 1-30.
- Dingil, F. (2006). *Principatus Devri Karia'sında Leurgia ve Arkhe Üstlenen Kadınlar*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri (Yunan Dili ve Edebiyatı) Ana Bilim Dalı.
- Erhan, F. (2015). "Özel Bir Koleksiyondan Bir Grup Anazarbos Sikkesi", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Sayfa 303-320.
- Erhan, F. (2014). Antik Çağ Kilikia Sikkelerinde Dinsel Tasvirler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim.
- Erhan, F. (2020). "Sikkeler Üzerinde Anazarbos Kayalığı ve Akropolis", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 29, Sayı 4, Sayfa 123-137.
- Ekinci, N. (2016). "Antik Yunan'dan Roma'ya Retorikten Propagandaya", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/4, 149-174.
- Erol Özdzibay, A. (2011). *Roma İmparatorluk Döneminde Pontus-Bithynia Eyaleti'nde Agon'lar ve Agonistik Sikkeler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Erol Özdzibay, A. (2012). "Perge Sikkelerinde Agonistik Ödül Taçları", *ADALYA* XV, 203-223.
- Gürel, U. (2021). "Gladyatör Filminin Arkeolojik Açından İncelenmesi", *PEARSON JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES*,6/14,126-139.
- Küçük, E. (2017). "Eski Roma'da Cumhuriyet Dönemi Halk Meclisleri ve Yasa Yapım Süreçleri", *Hacettepe HFD*, 7(1) 2017, 199–214.
- Öğüt, S. P. (2006). Principatus Dönemi Küçük Asya'sında Gösteriler, Danışman: Candan Şentuna, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

20. Özdemir Sarılar, M. (2021). “Roma İmparatorluk Dönemi’nde Sikkeler Işığında Thyateira’da Agon’lar”, *Mediterranean Journal of Humanities*, XI, 205-218.
21. Saltuk, S. (1995). *Antik Stadyumlar*, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
22. Sönmez, Z. (2020). “Antik Pisidia Sagalassos’ta İmparator Kültü ve Bu Kültürün Roma’nın Hristiyanlaşması Sürecindeki İzleri”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*,4/1, 115-134.
23. Sparwforth A. J. S (1989). “Agonistic Festivals in Roman Greece”. Eds. S. Walker & A. Cameron, *The Greek Renaissance in the Roman Empire (Bulletin Supplement 55)*, London.
24. Sülüner, H. S. (2014). Yabancı seyyahların gözlemleriyle Roma ve Bizans Dönemi’nde Ankara, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7/1, 11-21.
25. Şentürk, F. (2003). *Tarihsel Gelişim İçinde Olimpiyat Tesislerinin İncelenmesi ve Türkiye Örneği İle Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
26. Taşdelen, E. (2012). *Lykia Bölgesinde İmparator Kültü*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, Antalya.
27. Tomay, B - Değirmencioğlu, H. (2017). “Antik Çağda Anadolu’da Spor Turizmi” *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (2) : 9-21.
28. Türkoğlu, Ç. (2016). “Anadolu’da Antik Dönem Sportif Organizasyonlar ve Sportif Mekanlar”, *ASOS JOURNAL*, 35, 455-469.
29. Woolf, G. (2008). *Divinity and Power in Ancient Rome. Religion and Power. Divine Kingship in The Ancient World and Beyond*. (Ed. N. Bricht). UBD: University of Chicago, s. 243-259.
30. Yurtsever, A. (2015). “Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-16.
31. Zanker, P. (2010). *The Power of Images in The Age of Augustus*. USA: The University of Michigan Press.
32. (<https://www.realmofhistory.com/2016/02/24/10-fascinating-things-you-should-know-aboutthe-assyrian-army/>, Erişim: 26.06.2022).